

MIESTA ZLOČINU A TRAGÉDIÍ

Tomáš Galierik

DAJAMA

edícia
KS

Miesta zločinu a tragédií

od stredoveku po súčasnosť

Tomáš Galierik

Miesta zločinu a tragédií

1. vydanie, 2024

Autor textu: Tomáš Galierik

Editor a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Fotografie: Tomáš Galierik a kol. (str. 159)

Technický redaktor: Marianna Lázničková

Grafická úprava: Marianna Lázničková

Jazyková korektúra: Rút Facunová

Tlač: NIKARA, Krupina

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA ako svoju 394. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná v akejkoľvek forme bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8136-174-6

RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA, Karloveské rameno 4B, 841 04 Bratislava,
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Obsah

Úvod.....	5
Upíri, čarodejnice a bosorky	17
Povery o upíroch.....	18
Procesy s čarodejnicami.....	28
Miesta popráv a hanby	47
Kati a ich služby	48
Šibenice a popravniská	60
Klietky hanby	90
Praniere – stĺpy hanby.....	94
Protižidovské procesy.....	100
Popravy v 20. storočí	104
Zatopené a zaniknuté obce.....	109
Miesta zaliate vodou	110
Stratené miesta	126
Nešťastia, tragédie a zločiny.....	133
Novodobé nešťastia	134
Novodobé zločiny.....	146
Použitá literatúra	156

Úvod

Vážení čitatelia, držíte v rukách knihu, ktorá sústredí možno dosiaľ nepoznanú mieru ľudských tragédií a osudov na jediné miesto. Pripomína temné miesta v dejinách Slovenska a vybrané historické udalosti späté s preliatou krvou. Súčasná spoločnosť si mnohé z nich nepamätá a ako nepríjemné a páľčivé ich vytesnila alebo odsunula do úzadia. Napriek svojej vážnosti sú však našou súčasťou a mala by im byť venovaná pozornosť. Hoci od mnohých z nich nás delí dlhý čas či spoločensko-politický vývoj, stále treba mať na pamäti a robiť všetko preto, aby sa niektoré činy z týchto čias nevrátili. Nezaujím o vzdelanie, poverčivosť, ako aj zdanlivo nevinné lži však dokážu mnoho škôd napáchať aj dnes. Niektoré krajiny sú napríklad schopné rozpútať vojny s absurdnými argumentmi aj v 21. storočí a výmysly, vykonštruované procesy a bezohľadnosť panujú nad osudmi tisícov nevinných ľudí.

Považujem za dôležité pripomínať si aj pošramotené a temné dejiny, minimálne z úcty k obetiam. Poukázať na udalosti, pri ktorých nad životom iných rozhodoval

Častým obvinením bosoriek bolo počarovanie dobytka

Smrť upálením je aj súčasťou našich dejín

človek a inokedy nešťastná náhoda. Populárne stvárnenie upírov a čarodejníč vo filmoch, hrách aj v románoch môže totiž veľmi zavádzať. Vnímame ich z pohodlia teplého, čistého a suchého domova s plným žalúdkom a diametrálne odlišnými starosťami ako boli starosti danej doby. Tvorcovia týchto diel sa inšpirujú tajomnými až neuveriteľnými príbehmi, ale pre ich zdramatizovanie a zaťraktívnenie neváhajú na reálnych základoch vystavať celý vymyslený príbeh. Len aby fascinoval diváka a potom priniesol zarábok.

Napríklad upíri, ktorých nám priniesla moderná kultúra, už nemajú takmer nič spoločné s tým, čo mávalo a ovplyvňovalo správanie našich predkov v minulosti. Filmové čarodejnice zase celkom prekryli skutočnosť, že šlo o bezhlavé vraždenie nevinných žien na základe často neexistujúcich javov a vymyslených previnení. Už v rozsudkoch sú často spracované

farbisto, ba až rozprávkovy, aby pôsobili nadpozemsky. Ich filmová a rozprávková podoba pôsobí zábavne a vzrušujúco. Lepšie ako mučené, trpiace ženy, niečie matky, manželky či dcéry, s telom zohaveným žeravým železom, ktoré uväzujú o stĺp nad raždím.

Aj stredovek poznal divákov impozantných predstavení. Konali sa na ústredných námestiach. Tu v dávnych dobách počas popráv čakal pospolitý ľud na Boží zásah či zvrat, o ktorom bude hovoriť celé mesto, mnohých sem však pritiahla len prirodzená zvedavosť. Mohla v tom byť aj osobná pomsta, túžba vidieť, ako za čarovanie či krádež postihne vinníka odplata.

Kniha, ktorú držíte v rukách, je prvým dielom série Temné Slovensko a zároveň pripomienkou, že v našej minulosti existuje oveľa viac než sa bežne odvážime skúmať, čítať a čomu chceme porozumieť. Naše dejiny sa v žiadnom prípade nezačali v roku 1918 a ani vznikom samostatného slovenského štátu. Všetko to, čím sme a ako žijeme, sa formovalo od čias dávno pred príchodom Maďarov, pred Veľkou Moravou či Samovou ríšou.

Slovensko – krajina bohatá na temné príbehy

Historická pestrosť udalostí, miest a artefaktov, rovnako ako kultúrna pestrosť národov, ktoré nás v dejinách ovplyvňovali, tvoria unikátnu a najmä nevyčerpatelnú studnicu námetov na skúmanie. Dejiny národa, regiónov, miest a jednotlivcov neustále ovplyvňovala politika a štátne zriadenie, spoločenské normy či prírodné katastrofy. Rovnako tak náboženstvo, tradície, predstavivosť a ľudová slovesnosť. Aj v modernej dobe nachádzame udalosti a javy zasahujúce do života ľudí. Ak sa vyberieme skúmať tabuizované témy a mnohé tragické udalosti, môžeme naraziť na hranice, ktoré bežne človek neprekračuje. Mŕtvych totiž často nechávame radšej odpocívať v pokoji a v krivdách minulosti len neradi otvárame nezodpovedané otázky. Občas dokonca niektorým miestam vyhovuje, ak sa zabúda a informácie zanikajú.

Štandardný čitateľ bežne nesiahia po informáciách veľkých tragédií, ktorých následky už zdanlivo nepociťuje a nechce nimi špiňať

Ondrejský cintorín v Bratislave

svoje vedomie či podvedomie. Na druhej strane, zabúdať na mnohé udalosti a osudy by bolo nesprávne. V skutočnosti by bolo práve to prejavom neúcty voči nim, ako aj voči dejinám. Mnohých neprestáva zaujímať krutosť a osudy iných. Zaujíma nás, či bol páchatel dolapený a dostihol ho trest. Chceme vidieť aj zmeny, ktoré od udalostí na danom mieste prebehli. Nejde pritom o pošpinenie pamiatky alebo pietneho miesta, ak sa oň niekto zaujíma.

Po celom Slovensku môžeme naraziť na rozsiahlu sieť pamiatok venovaných obetiam a padlým vo vojnách. Po krajine sú rozmiestnené pamätné tabule, sochy, pomníky či pamätníky a my okolo nich bežne chodíme. Nie vždy sa však dokážeme zamyslieť nad okolnosťami, ktoré ich vzniku predchádzali. Plastiky na chodníkoch, v štítoch domov, aj samostatne stojace pripomienky udalostí obsahujú často len krátku informáciu a rok. Nevystihnú však skutočné pocity, zúfalstvo alebo dosahy a straty na ľudských životoch. Krátka informácia často nedokáže vyvolať tie správne emócie a ani nedovolí plne pochopiť dobu a danú udalosť. Zostáva potom len na

Múzeum holokaustu v Sereďi

nás alebo na dobrých knihách a dokumentárnej práci iných, aby nám niektoré z týchto udalostí aspoň stručne priblížili. Najmä, ak nemôžu vypovedať tí, čo ich zažili a už nie sú medzi nami.

Mučiacie nástroje vystavené na Čachtickom hrade

Údolie smrti

Miesta a udalosti, ktoré sa podarilo vymazať

Mnohé osudy, rody, spoločenstvá, postupne sa formujúce komunity, ako aj zvyklosti už dávno zanikli. Nezanechali po sebe písomné pamiatky či hmotné pramene. Negramotný ľud odkázaný na ústne tradovanie takisto nezanecháva písomné svedectvá. Nevieme ani čo tá-ktorá civilizácia prežívala. Iné poznatky zase nemáme preto, že sa stali cieľom úmyselného vyhladenia. Tak, ako to bolo počas druhej svetovej vojny v rámci rasového prenasledovania a deportácií či pri masakroch a vypaľovaní slovenských dedín najmä v období Slovenského národného povstania. Ak nebolo nikoho, kto mohol rozprávať o rodine, predkoch a dedičstve, tak pre mladšiu generáciu akoby neexistovala vlastná minulosť...

Celkom iný zásah do dejín sa uskutočňoval za bývalému režimu po druhej svetovej vojne, keď sa pravdou stávalo to, čo bolo pre režim prijateľné. Prísny nastavením myslenia, obsahu dejepisu a vzdelávania sa

udržiaval poriadok a daná norma postupne budovanej poslušnej budúcnosti. Nikto však nevyhladil svedkov udalostí, ľudí s vlastnou pamäťou, ako aj tých, ktorí informáciu získali od starších ústnym podaním. Tí si v pamäti uchovávali popisy dejov, masakrov či zvyklostí, o ktoré nebol po celé desaťročia záujem. Pamätali si, o čo všetko prišli a za akú cenu, a nezabudli na to. Výskumy historikov aj neodbornej zaznamenávajúcej verejnosti neustále prinášajú nové informácie, spájajú čriečky z archívov, nejasných správ a podobne. Ešte aj dnes sa objavujú nové hroby obetí vojnových zločinov, ako aj zločinci sami.

Naše temné miesta dokážu stále motivovať návštevníkov k záujmu o históriu a stávajú sa podnetom na cesty za poznávaním. Žiaľ, existuje aj jedna špeciálna kategória vyznávačov tohto turizmu. Neorganizovaní „detektoristi“ tvoriaci najspodnejšiu a najprízemnejšiu vrstvu vyznávačov temného turizmu, dodnes prechádzajú bojiská a vykrádajú provízorne neoznačené a nezaznamenané hroby na Slovensku, čím sa stráca časť našich dejín. Berú cennosti, praobyčajné, no cenné gombíky od

Archeologický výskum vo Veličnej

uniforiem či identifikačné známky. Stráca sa posledná šanca na identifikáciu neznámej, dosiaľ neobjavenej obete, podľa pera, snubného prsteňa či čohokoľvek, čo prečkalo viac ako sedem desaťročí v zemi. Zanechávajú len poškodené náleziská a rozhádzané kosti, na ktorých identifikáciu možno celé desaťročia márne čakali pozostalí.

Objavujeme však aj oveľa staršie pohrebiská, poklady či samostatné kosti, ktoré zem vydáva postupne. Záujem o históriu a naše nesmierne bohaté dejiny stále neustícha. Počas roka 2023 si mohla napríklad aj laická verejnosť na rozsiahlom avarskom pohrebisku v Podunajských Biskupiciach neďaleko diaľnice D1 vyskúšať, ako vyzerá práca archeológov. Skúsenosť ponúkla realitu výrazne odlišnú od filmového stvárňovania profesie. Záujem bol napriek tomu mimoriadny. Rovnako verejnosť hltala informácie o objave zachovanej základne starej šibenice vo Veličnej v roku 2023 (pozri str. 89). Všetky miestne legendy i ľudové názvy tradované ústne tak mali odrazu hmatateľný dôkaz útrpného práva a jeho výkonu na

konkrétnom mieste, ktoré celé generácie označovali za Šibeničný vrch.

Vlastný domov má aj svoje temnejšie zákutia

Výber temných miest Slovenska, spojených so smrťou, nešťastiami a tragédiami z minulosti, môže byť chýbajúcim dielikom do pestrého spektra pohľadov na krajinu a ľudí okolo nás. Na Slovensko môžeme na jednej strane nahliadať ako na krajinu hôr, lesov a úrodnej pôdy, na druhej strane aj ako na krajinu histórie, hradov a kaštieľov. Rovnako je Slovensko krajinou množstva talentov, výnimočných ľudí, ktorí dokážu reprezentovať Slovensko v zahraničí, hoci sa nie vždy na Slovensko vracia.

Pri ďalšom vymenovávaní by sme nemali zabúdať na fakt, že od Petržalky po Novú Sedlicu sa odohrávali tragédie, zúrili vojny, stávali sa krivdy a padali rozsudky. Na Slovensku tiež vyčíňali prírodné živly, rabovali Tatári či Osmanovia, ba dokonca nás neminuli ani epidémie smrtiacich chorôb. Stále pritom

však nezabúdajme na samotnú prirodzenú smrť, jej podoby a tiež jej zasvätené miesta a podriadené činnosti. Toto všetko sa podieľalo na vývoji kultúry, právneho systému a mnohých spoločenských noriem. Negatívne aj pozitívne udalosti sú pre nás dôležitou lekciami. Veď keby nebolo zločinu, tragédií, vojen a nespravodlivosti, neboli by zbierky zákonov nikde na svete také hrubé.

„Tí, ktorí si nepamätajú minulosť, sú odsúdení k jej zopakovaniu.“

George Santayana

Temný turizmus existuje, aj keď to odmietame

O temnom turizme, čiže cestovaní na miesta či vyhľadávaní miest, ktoré sa spájajú s tragickými udalosťami, smrťou alebo katastrofami, sa otvorene veľmi nehovorí. Pojem sa využíva skôr v odbornej sfére alebo v teórii a v organizáciách cestovného ruchu. Ani záujemca o takéto miesta tento pojem nepoužíva. Pod temný turizmus totiž môžeme spojiť veľké množstvo konkrétnych

záujmov, kým pri niektorých z nich už je takéto zahrnutie diskutabilné, prípadne môže byť nesprávne pochopené. Tak, ako keď považujeme cintoríny za objekty záujmu v temnom turizme, čo môže vyvolať pocit jeho komercializácie a speňažovania. Spájať turizmus s cintorínom môže byť pri povrchnom vnímaní brané ako forma znesväcovania pietneho miesta.

Nie je však nutné pritom turizmus vnímať vždy ako autobus plný turistov s fotoaparátmi. Naopak, návštevník tohto typu miest pravdepodobne nevníma, že sa na nejakom turizme podieľa. Na miesto prichádza z pietnych dôvodov. Je pozostalým alebo človekom, ktorý sa s miestom spája inak. Môže to byť však aj nadšenec histórie, dejín alebo zaujímavých udalostí, ktorý si zväčša plne uvedomuje, aké miesto navštívil. Vie, čo od neho môže očakávať a aj to, čo sa očakáva od neho. Konformita jeho správania mu zaistí, že môže pokračovať a zotrvať vo svojom záujme o danú oblasť. Nie je preto vhodné zamieňať si takýchto ľudí s vandalmi, či dokonca ľuďmi s pomýlenými životnými hodnotami.

Domy zo zatopenej obce Riečnica presunuté do Múzea kysuckej dediny vo Vychylovke

Návštevníci týchto tzv. temných miest sú často odborníci, historici, študenti, zamestnanci v cestovnom ruchu, ako aj bežní smrteľníci s väzbou na dané miesto. Tak, ako niekto navštevuje hrady a zámky, iní si vytvárajú vlastnú návštevnícku „šnúru“ v rámci napr. zatopených či zaniknutých obcí (pozri str. 110) alebo sa v konkrétnom mieste zaujímajú o medializované zločiny posledných rokov (pozri str. 146). Môžu putovať po miestach, kde topili a upaľovali ženy obvinené z bosoráctva či hľadať niektoré stratené miesta (pozri str. 126).

Bez ohľadu na názov, tzv. temný turizmus vyznáva na celom svete nespočítateľné množstvo ľudí. Pritom bez toho, aby si vôbec uvedomovali, že pojem „dark tourism“ existuje. Má rôzne podoby a jeho účastníci majú rovnako rozličné pohnútky, ciele, naplnenia očakávaní a taktiež spôsob, akým informácie vnímajú. Zdá sa to často neprijateľné, až absurdné, ale už samotná cesta na hroby blízkych, využívanie stravovacích služieb, siete čerpacích staníc a zotrvanie pri hrobách v mieste mimo svojho bydliska

spĺňajú kritériá tzv. temného turizmu. Je ním aj náboženská púť alebo modlenie k mŕtvym svätcom, mumifikovaným telám a relikviám svätcov v našich kostoloch. Krátka zmienka o nich pritom nie je žiadnym znevážením ich hodnoty a významu. Šlo by o hrubé nepochopenie obsahu a posolstva tejto knihy.

Miesta potrebujú, aby sme ich poznali

To najdôležitejšie, na čo sa nesmie zabúdať, je, že tieto miesta existujú a potrebujú, aby ich ľudia navštevovali. Jedine tak zaniknú a pretrvá i záujem udržiavať ich pre budúcnosť našich potomkov. Odmietanie temných miest ako súčasti ponuky našej kultúry a histórie môže byť prejavom základnej neznalosti významu takýchto lokalít a prejavom nevzdelanosti. Každý jeden pamätník obetí vojen, tabuľa s menami padlých, každé umelecké dielo postavené na významnom mieste nevyhnutne vyžaduje, aby bolo dohľadateľné a navštevované. Aby mená na tabuliach boli čítané a nezabudnuté, či dokonca

Pamätník vojnovým obetiam v obci Dolné Vestenice

Bazilika Svätého hrobu v Jeruzaleme

spájané s príbehmi a udalosťami previazanými s daným miestom...

Takisto je nešťastím, ak obyvateľ Golianova, Gabčíkova či Štúrova netuší, že obec nesie meno podľa niektorej z osobností našich dejín, alebo býva na ulici nesúcej ďalšie známe meno. Iní denne prechádzajú okolo stĺpu bez poznatku o tom, že ho postavili počas nepokojných rokov zúfalstva a bezradnosti, keď zabíjal mor alebo iná „pliaga“. Niekedy sa zrak upiera na pamätné tabule, ktoré pri svojej stručnosti neodovzdávajú žiadne posolstvo. Môžu to byť mená osôb, ktoré podstúpili, riskovali a zažili dobu či udalosti, aké nám nesprostredkuje ani ten najlepší film a prerozprávany opis. Tieto miesta vyžadujú, aby sme o nich vedeli nielen dnes, ale aj o niekoľko rokov. Aby existovali rovnako pre naše vnúťatá a ich potomkov, aby poznali ich polohu, príčinu a neignorovali spomínané „čriepek“, ktoré mohli prispieť k vývoju až do našej súčasnosti. Nakoniec, podobné miesta a pripomienky neskôr nedovolia, aby sa zabudlo aj na ľudí našej aktuálnej generácie, na súčasné tragédie alebo malé či veľké hrdinstvá. Po

mnohých totiž zostáva len to meno na tabuli, ak spomienky pamätníkov vymreli a kronikár pri zaznamenávaní nebol až taký dôsledný.

Temné miesta navštevované vo svete

Na celom svete je možné nachádzať pietne a historické miesta alebo lokality prepojené s netradičnými témami. Môžu byť záležitosťou národnej kultúry nielen ako pohrebiská, cintoríny a mauzóleá, ale môže ísť aj o miesta svetového významu. Slováci napríklad cestujú do **Jeruzalema** a chcú vidieť **Ježišov hrob**, miesta z krížovej cesty a zastávok utrpenia. Poznáme ich od malička z väčšiny kostolov, kde sú už od stredoveku. Mnohých fascinujú pohreby na indickej rieke **Ganga** a kúsky končatín tých, ktorých dostatočne silné plamene nespopolnili. Plávajú občas v rieke s iným naplaveným odpadom. **Černobyl** a **Pripiat** sú unikátnym príkladom lokality, pri ktorej nezainteresovaná verejnosť ani nečaká spojenie s turizmom. Objavuje sa však v popkultúre, v počítačových hrách a vo filmoch.

Koncentračný tábor v Osvienčime

Fascinujúce je vidieť fotografie cestovateľov, ktorí boli na mieste pred vami s dozimetrom v jednej a fotoaparátom v druhej ruke. Vzbudzujú záujem vidieť to isté na vlastné oči a z uhlov, ktoré cudzie fotky nezachytávajú. Google Earth jednoducho nestačí. Ľudia chcú spoznávať niečo iné než pláže v rezortoch alebo zaľudnené zábavné parky. Chcú zažiť miesto, kde zastal čas a príroda si ho berie späť. Nie je to len odborná verejnosť, ale často jednotlivci ochotní podstúpiť prísne pravidlá pohybu a zaplatiť viac než za wellness pobyt v Tatrách či na iných miestach.

Celý svet vo veľkom navštevuje napríklad egyptské hrobky, pyramídy a cez sklenené vitríny by mnohí radi siahli na bohato zlatom zdobené sarkofágy či mumifikované mŕtve telá ľudí staroveku. Na každú múmiu, ktorú sa podarilo získať priekupníkom a cirkusom, sa v Európe i Severnej Amerike chodili pozerať davy. Napríklad v **Múzeu archeológie Južného Tirolska** v meste **Bolzano** je vystavený Ötzi, zamrznuté telo muža spred 5300 rokov. Je hlavnou atrakciou múzea pre turistov z celého sveta.

Japonský ostrov **Hashima** bol v minulosti prehustený zástavbou a neskôr celkom vyľudnený. Ako ostrov duchov je dnes mimoriadne populárnym cieľom turistov. Nehovoriac o tom, že jeho atraktivita stúpila po tom, čo v ňom nakrúcali Jamesa Bonda: *Skyfall* (2012). Ostrov **Kalaupapa** na Havajských ostrovoch, **Robben Island** v Juhoafrickej republike alebo **Spinalonga** v Grécku v minulosti slúžili ako izolované leprosária pre ľudí s leprou. Miesta, kam boli odvezení vysoko nakažliví ľudia, boli spečatením ich osudu. Ich existencia a prezentovaná história choroby sú dôležitým „ťahákom“ turistického záujmu. Karanténny ostrov **Poveglia** v Taliansku slúžil taktiež podobným účelom.

Unikátne sú Pompeje, z ktorých prichádzajú neustále nové objavy a dôkazy o živote pred zánikom tohto mesta. Filadelfské **Mütter Museum** ponúka zase výstavu veľkého množstva kostí a preparátov, ktoré zachytávajú ľudské orgány, kosti a deformácie, vady či mutácie ľudského tela. Populárne sú aj staré blázince, rozpadnuté sirotince, psychiatrické ústavy či každý „haunted house“

s údajným výskytom duchov. Navštevovanie opustených budov a miest je osobitým druhom turizmu známym ako „urbex“. Jednou z hlavných atrakcií **San Francisca** je zase slávne väzenie **Alcatraz**.

Poľská história a turizmus sú do značnej miery ovplyvnené rozsiahlou nacistickou vyhladzovacou mašinériou a zachovanými prístupnými koncentračnými tábormi, ktoré zostávajú pripomienkou mimoriadnej bezohľadnosti k ľudskému životu. V **New Yorku** je dôležitou turistickou zastávkou pamätník 11. septembra 2001 a tzv. **Ground Zero**. V **Central Parku** ľudia navštevujú miesto, kde 8. decembra 1980 M. D. Chapman zastrelil Johna Lennona. Sviečky tam horia dodnes. Na **Miami Beach** stojí známa honosná Versaceho vila, pred ktorou ho zastrelil vrah. Ba dokonca pod záplavou ponožiek sa ocitla pláž **Freshwater West vo Walese**, kde zomrela fiktívna postava škriatka Dobbyho z Harryho Pottera. Ľudia sem nosia ponožky, aby si uctili jeho pamiatku, tak ako vo filme.

Podme však späť do reálneho sveta. Hroby slávnych spisovateľov, vrátane Williama Shakespeara, sú záležitosťou celých školských exkurzií. Navštevujeme hrobky, krížové cesty, pohreby významných osobností a kalvárie. Keď zomrel Karel Gott, vlaky zo Slovenska boli plné ľudí s kvetmi a spoločnou témou rozhovorov. Na miestach nešťastí a tragédií zapalujeme sviečky. Rovnako na dejiskách oveľa starších a slávnych bitiek.

Rumunsko je napríklad pre celý zvyšok sveta „domovom Draculu“. Napriek tomu, že sa autor knižnej postavy Bram Stoker len inšpiroval postavou a príbeh bol fikciou (pozri str. 20). Čo na tom? Do **Transylvánie**, sídla Vlada III., ktorý bol predlohou knižného Draculu, prichádzajú turisti, pretože Transylvánie už vie, čo návštevníci očakávajú. Chcú upíra Draculu a v rôznych podobách ho aj dostanú. Minimálne magnetku s krvavými zubami. A čo také mimoriadne drahé a riskantné potápanie sa v ponorkách až k vraku **Titanicu**? Téma nešťastia a potopenia nepotopiteľného Titanicu fascinuje ľudí už viac

„Draculov“ hrad v Rumunsku

ako storočie a záujem vidieť ho, než sa celkom rozpadne, neutícha ani po nešťastí ponorky z júna 2023.

Vnímať existenciu a prepojenosť temných miest s bežným životom veriaceho aj neveriaceho človeka je prirodzené, ba dokonca neoddeliteľné. Cestovanie a navštevovanie týchto miest, s teoretickým podtitulom „temný turizmus“, tak naozaj existuje. Môže mať vzdelávací, kultúrny, zážitkový (niekedy až extrémny) alebo dokonca duchovný význam. Nie je potrebné riešiť, či je to dobrý alebo zlý turizmus, ak ho skutočne správne aj chápeme.

Temný turizmus na Slovensku

Prídavné meno temný môže znieť v spojení s turizmom zlovestne, až negatívne. Vystihuje však putovanie, respektíve dosahovanie cieľov spájaných s tragédiami, neprijemnými udalosťami či tabuizovanými témami, prípadne súvisiace s utrpením a smrťou. Prirodzenou alebo násilnou. Či to dokážeme prijať alebo nie, temný turizmus praktizujeme

Podujatia a divadelné predstavenia ako pripomienky dôb minulých

pomerne často v rámci bežnej turistiky. Aplikácie ako Pokemon Go a ďalšie fungujúce na princípe GPS lokácie nás dokonca priamo vyzývajú a motivujú na takéto miesta vyraziť a zbierať body. Najmä v časoch najväčšej slávy spomínanej hry boli najmladšie generácie viditeľné pri sochách, tabuliach a pamätníkoch, ku ktorým by ich nič iné dobrovoľne nedostalo.

Existuje aj temný turizmus nevynútený modernými technológiami a trendmi. Jestvuje vďaka rodinným väzbám (cintoríny, hrobky, záujem o históriu), vierovyznaniu (múmie a relikvie svätcov, križe), pietnym a spoločenským dôvodom (miesta tragédií, ktoré zasiahli komunitu, štát alebo mali globálny dosah), ale je aj určitou formou zážitkového turizmu. Poznáme ho od základných škôl vo forme exkurzií. Spája nás s ním túžba po vzdelávaní a poznaní vlastnej histórie. Je rozdiel čítať a učiť sa o bojoch na Dukle alebo vidieť dané miesto na vlastné oči. Rovnako ako vnímať Múzeum SNP a charakteristickú budovu len ako symbol Banskej Bystrice, alebo navštíviť samotnú výstavu.

Každou ďalšou generáciou sa totiž od udalostí histórie vzdalujeme, až raz nebude očitého svedka alebo pozostalých. Nie je to túžba po bizarnostiach, zvrátenostiach alebo po diabolských záležitostiach, ako niektorí tvrdia. Na takéto miesta totiž prichádzajú často davy ľudí so sviečkami a kvetmi, dokonca viac ako na vrcholy hôr, pritom sa nám často zdá ako nesprávne uvažovať v tejto súvislosti o „turizme“.

Neraz ide do istej miery aj o tabuizovanie bolestivých tém. Napríklad nám nebola ľahostajná katastrofa vo Fukušime, preto pred **japonské veľvyslanectvo** na **Hlavnom námestí** v **Bratislave** vyrazilo toľko ľudí so sviečkou a kvetinami. Neboli nám vzdialené ani udalosti z 11. septembra v New Yorku a mnohí Slováci navštívili pamätník v rôznych fázach jeho stavby. Dnes na ňom čítajú mená a všimajú si, koľko z nich znie slovensky či slovansky. Takisto vražda novinára nebola ľahostajná tisícom ľudí. Mnohí z nich

Budovy WTC ešte pred útokom (dnes na ich mieste stojí One World Trade Center a pamätník)

merali so sviečkou a kvetmi cestu na námestia, k pamätníkom alebo priamo do **Velkej Mače** k miestu vraždy (pozri str. 154).

Národný pamätník 11. septembra v New Yorku

Podobné udalosti nám neraz ukazujú, ako veľmi dokážu spájať spoločnosť. Rodiny či celkom cudzí ľudia prichádzajú ku krížom na miestach vražd, tragédií na priecistiach a automobilových nehôd (pozri str. 135). Niektoré udalosti tiež menia spoločnosť, ba dokonca prispievajú k jej zdokonaľovaniu, často za najvyššiu cenu. Tak ako tragédia na **Zochovej ulici** z 2. októbra 2022. Z miesta nešťastia vzniklo pietne miesto dôležitej pripomienky nebezpečenstva alkoholu za volantom (pozri str. 138).

Často prichádzame na takéto miesta cieľene, inokedy cestou za iným primárnym cieľom. Neraz sa pokúšame vnímať atmosféru a okolnosti, ktoré sa objavili v mediálnom priestore. Zámerom tejto knihy je preto upozorniť na vybrané miesta na Slovensku zapísané do dejín, pamäti a obecných kroník nielen atramentom, ale najmä slzami a krvou. Každá z kapitol má za cieľ priniesť čo najucelenejší pohľad na tému a s ňou prepojené miesta. Vo chvíli, keď sa kniha stane inšpiráciou pre ďalšie poznávanie či cestovanie po Slovensku, splnila svoj účel.